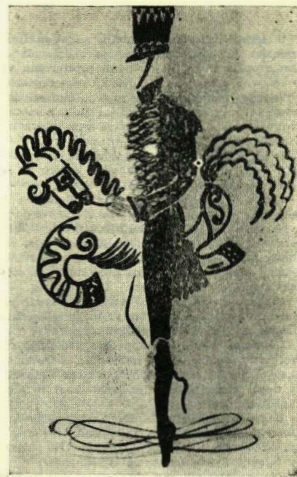




XI sterijino pozorje

DILEME DOMAĆE DRAME



O ovogodišnjim XI jugoslovenskim pozorišnim igrama izrečeno je već dosta različitih mišljenja. Samo Pozorje, koje uvek znači veliku svečanost za Novi Sad, protokle je nekako u manje svečanosti i manje paradnoj atmosferi. U pauzama i posle predstava, mnogi su otvoreno govorili da ove godine nije možda ni trebalo organizovati Sterijino pozorje. Zar jednogodišnja smotra ne bi bila suviše i za bogatije dramske literature i jača pozorišta nego što su naša? Pojedinci su čak predlagali da se izmeni fiziologija Pozorja kako bi ono bilo smotra naših pozorišta uopšte, bez ograničenja na domaću dramu, ne videći da bi se pri tom otklo žrtvovala i sadašnja koncepcija i svrha Pozorja. Komentar XI Pozorišnih igara u Književnim novinama nađisao je čak da je takva odluka o napuštanju domaće savremene drame od strane Pozorja već donesena, što je, međutim, netačno. Naravno da je većina ovde navedenih mišljenja o Pozorju imala nezvaničan karakter, izuzev nekih izrečenih javno za Okruglim stolom kritike, koji je zasedao sutradan posle svake predstave i u svojim razgovorima o njima davao važni diskusijoni ton igrama. Ali bez obzira u kakvoj prilici izričano, ova mišljenja nisu zato manje doprinosila da se stvori atmosfera paničnog strahovanja za naše pozorište i savremenu dramu, i za sudbinu Pozorja posebno.

Nesto se ipak, izgleda, izmenilo u odnosu na ranije smotre, možda ne toliko samo Pozorje koliko naš odnos prema njemu. U svakom slučaju ove godine je zabeležen ostanak porast kritičkog duha kod publike, posebno kod ljudi svojim prisustvom sugeriraju ton i atmosferu. Nikad ranije valjda nije bilo o istoj predstavi, o jednom elementu iste predstave toliko oprečnih sudova. Deca publike na dva tabora koju je na prošlim igrama izazvala Čurapa od sto petlji Aleksandra Popovića, ove godine se još više probudila i to ne samo povodom Popovićevih dramskih tekstova. Oštroumno diferencijiranje mišljenja doprinela su mnogi i sami učesnici smotre svojim predstavama vrlo raznolikim i po vrednosti i po stilu i po idejama i dramaturškoj orijentaciji.

Na ovogodišnjem Pozorju jasno su se ispoljile osnovne tendencije razvoja našeg pozorišta i drame, različita shvatanja pojedinih pozorišnih kuća i dramskih autora. mnoge mogućnosti, ali i ograničenosti

i opasnosti naše dramaturgije. U prikazivanju tih razlika koje su se zaoštravale do izrazitih suprotnosti sastojala se i specifičnost i zanimljivost ovogodišnjeg Pozorja za one koji o njemu misle, pa prema tome i nekova važnost za dalji razvoj pozorišta i savremene domaće drame.

Fnekad su razlike bile tako oštre da smo iste večeri, u izvedbenju istog pozorišta gledali Kraljevu jesen Milutina Bojića koja je nivoom pozorišne kulture svojih protagonista delovala kao prijatno priviđenje u nekom pozorišnom muzeju i krajnje provokativnu i diskutabilnu Sablju dmišijsku Aleksandra Popovića. Takva različita viđenja pozorišta svedočila su o već dostignutom nivou, govorila o bogatstvu i raznovrsnosti pozorišnog života i vitalnosti našeg pozorišta. Ali suprotnosti se nisu uvek dopunjavale, one su se nekim slučajevima ostu negirale, na i isključivale. Ozbiljan je nedostatak našeg pozorišnog života što o tim razlikama i suprotstavlenostima, prisutnim u dramskom i pozorišnom stvaralaštvu kod nas, nema odlučujućih dijaloga ni među pozorišnim kritičarima ni među pozorišnim radnicima. Zato je i moguće da neki pozorišni ljudi i stvaralci, čija netrpeljivost prema izvesnim novim pojavama, ide do alenističnog reagovanja, i dalje govore mirno i samouvereno ikako sebaš oni bore za tu savremenu domaću dramu. Da za savremenu dramu, a pogotovo pozorišnu predstavu, nije dovoljna samo savremena tema (tematski problem različitih društava dvadeset godina posle rata) nije u stanju da obezbedi savremenost i autentičnost drame, pogotovo ako je tretman neadekvatan (poetsko-serijentalan), dramaturgija troma i isforsirana, a aktuelnost umesto literarnom autentičnošću postizavana banalnim žurnalističkim formulama. Mnogo više od glomazne i pretenciozne Rejenje priče predstava Sablzen u dolini Šentfiorijanskoj sa stariim Cankarevim tekstom, govorila je u ime savremenog čoveka punim osećanjem teatarske istinitosti i mere i živim i savremenim interpretiranjem ne samo literarnih (koje su dakako vrlo važne) i dramaturških, nego i filozofskih i antropoloških vrednosti teksta. Druša predstava pravljena po jednom starom tekstu, Jazovac pred sudom u izvedbenju dubrovačkog pozorišta, nije uspeła u tolikoj meri, iako je za podlogu imala odličnu Kofičevu literaturu, zato što je ar-

haično i neprodubljeno tumačila poruke Kofičeve kao da njihova životnost potpuno prestaje sa padom Austro-ugarske monarhije.

Predstave koje su na ovom Pozorju htele da brane „staro dobro realističko pozorište“ drastično su pokazale uzaludnost takvog poela. Veliki vod Marjane Matić-Hale i Bogumilski balada Đurđinova-Zafarovića, u izvedbenju Zarebačkog dramskog kazališta i Damskog mladišnog detskog teatra iz Skoplja, u svojim sadržajnim strukturama, u svom idejnom značenju, samo su bleđi odbleask dalekih uzora, pa su im i problemi delovali kao pseudoproblemi. Možda bi samo izuzetno snažne umetničke ličnosti mogle dati autentičnost jednom preživelim vidu pozorišta, ali čuda se retko dešavaju, jer oni snažni su najčešće i novi. Ako antidrama neće preporoditi naše pozorište i dovesti u njeza publiku, ovakve očaino dosadne predstave u kojima je sve spolja gladač, a unutra... rutinski blef ako ne već dilematizam, još manje će to moći da učine.

Jednom sentimentalnom, intelektualističkom i poetizirajućem mentalitetu, kakav se u naše vreme još žuva u završnim poslednjim literarnim i pozorišnim kunipljatile su dug i neke bolje i zanimljivije predstave na Pozorju. Da i ne pominiemo novosađsku, Đurđinovićevu Familiju Sofronija A. Kirića sa izvrsnim fragmentima i svim svojim romantičarsko-nacionalnim balastom. Mnogo je važnija pojava jednog mladog pisca čiju je, baš zbog te sentimentalne poezije slabotnjavu dramsku literaturu, spasio „svojevrsan šarm“, kako je neko za Okruglim stolom kritike lepo nazvao Kanorovu bliskost današnjem gledaocu. Sem prijatne dramaturške intoniranosti na kakvu je sledalac već naviknut radio i televizijskim dramama, predstavi Trule kobile, zapravo njenom drugom delu — Licitacija, mnogo je pomogla nekonvencionalna, spontana i oslobodena rečija ovog mladog čoveka. Bore Draškovića. Sveže i novo u izrazu, ovakvo pozorište je i vrlo sledljivo i kontaktilno, što može da bude od izvanrednog značaja za repertoarske politike pozorišnih kuća, a Sterijino pozorje dovođenjem Licitacije sarajevskog Narodnog pozorišta zabeležilo je značajan poen.

Još prošle godine neki uznemireni duhovi smatrali su da je uvreda za Pozorje što je ne smotri najviših jugoslovenskih pozorišnih i dramskih dostignuća prikazana Čurapa od sto petlji Aleksandra Popovića. Tada se još nije predviđalo da će već na sledeće Pozorje doći dve njegove drame i da će njihov autor dobiti najvišu nagradu (mada ne za te drame, već za ekspoziment kako se žiri lepo snašao i izrazio da bi svi vukovi bili siti a koze na broju). Tako je i bilo najlogičnije, jer i Sablja dmišijska i Krmeči kas, pogotovo drva, iako vremensko-istorijski neodre-

ne, aktivirale su i provocirale gledaoca više nego i jedna druga na ovom Pozorju. Jedan kritičar je rekao u razgovoru za Okruglim stolom da Popovićevi tekstovi svojim „sprdačkim elementima vredaju današnjeg gledaoca“ i da je za „žaljenje što se (Popović) tako često ruga nečemu što nam je sveto“. A dali je to za žaljenje? Zar Sterija, pod čijim se imenom sve ovo odvija, svojim femama lažnim baronima, kćaticama, juczana, nataršima, nije vredao i gore i drbe ukus ljudi ovog vremena. I zar nije dobro što je jedan pisac najzad pronašao reč koja će sa scene da deluje? No o Popoviću je u Novom Sadu izrečeno i dosta lepih reči (preprečena i našoj posleratnoj dramskoj literaturi, jezička svežina uparena protiv primitivizma, razaranje dramaturških konvencija, životna dramaturgija). Rečeno je i to da se sa Popovićem rodio pisac koji će pisati i raditi za pozorište, koji će uticati sigurno na pozorišna zbivanja i dalji razvoj savremene dramaturgije. A upravo je to važno.

Posle pojave Nebeskog odreda i tandema Lebović—Obrenović, ovo je, bar na srpskohrvatskom jezičkom području, pojava koja pozorištima najviše obećava. I ko zna da li ova psihosa strahovanja i nestropljenja na ovogodišnjem Pozorju ne nosi sobom i predosećanje novih značajnijih događaja u savremenoj domaćoj drami. Nagoveštaja je za to bilo dovoljno i lako se može desiti da se, ako se pozorišta ozbiljnije late posla, iduće godine na Pozorju jave novi kandidati za nagrade iz kruga mladih pisaca koji se sve odlučnije okreću pozorištu i kojima ono postaje ambicija (Kanor, David i drugi). Na XI Jugoslovenskim pozorišnim igrama nije bilo mnogo ushićenog aplauza, ali baš zbog ispoljenih antipozorišnih i jasnih tendencija razvoja, manje ima mesta tužbalicima nego da je bilo ujednačeno i da nas je uspravljalo i zavaravalo već davno postipsumitum i osrednjim ostvarenjima. Pozorje nam nije nizađ, ni potrebno radi parade, a ovogodišnje nas bar osloboda izvesnih zabuda u vrednostima nekih vida dramaturgije (koju pozorišta i dalje uporno neguju). Posle njeza putevi savremene domaće drame možda izlazeđaju manje sigurni i usodni od onih iz vremena Haleje, Savanarote, Kralja Osvalda i drugih, ali naitinski nov i pravi put nikad se i ne kreće bez rizika.

Vera MILOSAVLJEVIĆ

I MEĐUNARODNI TRIJENALE SCENOGRAFIJE I KOSTIMOGRAFIJE

LIKOVNA A NE prostorna rešenja

segne samostalna stvaralačka dimenzija, ostala su samo u jedva naglašenim, u retkim slučajevima, nešto intenzivnije obojenim ekspozatima. To isključivanje apsolutne originalnosti slike za scenu i kostim, svakako je rezultat nametnutog izvora inspiracije, a posledica jasno sugeriranog izvorišnog neprestanog beg od ilustrativnog i anecdotskog i paradoksalnog saznanje o inferiornosti ostvarenja, o uzurpirajućoj ulozi predteksta, pa je zato donekle i razumljiva nemoguć da se dosegne do funkcionalnog usaglašavanja sa potrebama pisane reči. I otuda gotovo svi ovi ekspozati deluju svojim likturnalnim vrednostima, a manje suštinskom funkcijom.

Ovakvo koncipiranje Prvi trijenale nije udovoljilo zahtevima panoramskog prikaza

zivanja celokupnog scenografskog i kostimografskog specifičnog delovanja, pa se najčešće sve svelo na slikarsku sliku ili arhitektonsku maketu. Prostorno rešavanje scene ostalo je na nivou koji je dostignut uoči drugog svetskog rata. Prostor kao pozorišni fenomen tretiran je veoma površno ili nikako. Slikovna nedostaje tehnički crtež, neobudni prostorni elementi kao što su slikanje, svetlosni efekti, projekcije itd. Totalni teatar kao mogućnost sceneke umetnosti i istraživačko pozorište dvostrukih rotacija nisu našli mesto u ovom pionirskom poduhvatu. Ovakvo prezentiranje scenografije je idejno obojeno i prevaziđeno. Ona nije dovoljno otvorila ili nametnula problem sinteze umetnosti, nije pokazala mogućnosti da se na rezul-

tatima više primenjenim umetničkih disciplina izgrađuje nova izražajnost i da se neguje samostalni senzibilitet.

Ako se skice kostima i scenografije posmatraju u likovnom kontekstu, dakle u relaciji autoraških ambicija, nesumnjivo je da će se na ovoj izložbi nametnuti kostimi Švedanina Karla Fredrika Reuterwaga u kojima ima toliko ekspresivne snage, gustine i suštine samostalne slike. Da oni upravo i potvrđuju konstataciju o prevashodnim slikarskim ambicijama izlagača. To nikako ne znači da tako koncipirani kostim nije u saglasnosti sa opštim zahtevima predstave. Koliko scenografija prati sve promene u likovnoj umetnosti i koliko je uslovljena tim promenama, najbolje se vidi na delima Poljaka i Jugoslovena koja su ostvarena rukom veoma savremeno obavestih autora. (Andrej Mavevski, Vladimir Marenjić, Vladislav Lalić, Dorian Sokolić, Jagoda Bujčić, Jugoslovenski slikari kostima Milica Rabičić-Andrić i Ružica Nenadović Sokolić, izvesnim osobitostima stila i pristupom skici kao budućem pokretnom objektu izdaju se od stalnih izlagača. Kod prve je uočljiva težnja da se sileški poetizoveti sa slovom i libretom dela, a druga da materijalima, a ne linijom i bojom ostvari sliku za kostim.

Pored razumljivih nedostataka. Prvi trijenale pozorišne scenografije i kostimografije, koji je obuhvatio umetnike iz 14 zemalja, izneo je tokove i probleme u ovoj umetničkoj oblasti i doprineo ugledu Sterijinog pozorja.

Đorđe JOVIĆ
Miroslav KRSTONOSIĆ

„POLJA“ — list za kulturu i umetnost — uređuju: Miroslav Egerić, Perica Zubač, Gligorije Zajčaranović, Gojko Janušević, Zelimir Petrović, Petar Milosavljević (glavni i odgovorni urednik). • Ovakv broj tehnički pripremio Ferenc Barath. • Sekretar: Olivera Petrović • Izdaje: Tribina mladih, Novi Sad, Katolička porta 5. telefon 31-96 • Rukopise slati na adresu: Redakcija „Polja“, No vi Sad, postofiskal broj 190. • Godišnja pretplata 16 novih dinara, za inostranstvo dvostruko, cena jednog primerka i novi dinar • Žiro račun 657-3-288 kod Narodne banke u Novom Sadu. • Sledeći broj „Polja“ izlazi 29. juna 1966. god. • Štampa „Forum“ Novi Sad, Vojvode Mišića 1.

Metar: Karolj Otrupčak i Jostip Cervenjak